

**Instytucjonalny system przeciwdziałania
narkomanii w 2003 roku**

Warszawa, grudzień 2003

Wstęp

Eksperci zajmujący się analizą działań publicznych przyznają się, że wiedza o zjawiskach, które powinny być przedmiotem interwencji polityk i programów publicznych jest koniecznym lecz niewystarczającym warunkiem takich zmian. W niewielkim tylko stopniu pomaga ona w określeniu pożądanych sposobów zmian czy czynników ograniczających zakres i formy interwencji. Coraz częściej zatem pojawiają się pytania o rozwiązania i instrumenty umożliwiające podejmowanie skutecznych oddziaływań. Pytanie o skuteczność rozwiązywania problemu narkomanii jest jednocześnie pytaniem o skuteczność prowadzonych dotychczas działań i o możliwość ich realizacji w oparciu o istniejące zasoby i rozwiązania instytucjonalne. Brak tego typu wiedzy stanowi istotną barierę zarówno w ocenie efektywności, jak i w dokonywaniu pożądanych korekt przyjętych strategii.

Stąd też, od kilku lat rosnącym zainteresowaniem cieszą się analizy tzw. instytucjonalnych reakcji podejmowanych wobec różnych problemów społecznych, dostarczające wiedzy o najważniejszych organizacjach i instytucjach zaangażowanych w realizację krajowych i międzynarodowych strategii, ich wzajemnych relacjach, posiadanych zasobach, podzielanych opcjach czy poglądach. W 1999 roku pierwszy podobny projekt badawczy dotyczący instytucjonalnej reakcji wobec narkomanii został zrealizowany w Polsce¹. Badaniem objęto wszystkie organizacje o zasięgu ogólnokrajowym działające w sferze redukcji popytu.

Zebrany materiał umożliwił dokonanie obszernej, wielowymiarowej diagnozy, ukazującej zarówno silne jak i słabe strony instytucjonalnej reakcji wobec problemu. Po czterech latach, jakie upłynęły od realizacji powyższych badań, jesienią 2003 roku, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii postanowiło dokonać kolejnej diagnozy polskiego systemu przeciwdziałania narkomanii. Oczekiwano, że pozwoli ona na określenie najważniejszych zmian w instytucjonalnym systemie przeciwdziałania narkomanii.. Szczególnym

---

¹ Projekt „Developing Social Research Capacities in Drug Control” Badania prowadzone w Czechach, na Węgrzech w Polsce i Słowenii, objęły wszystkie organizacje prowadzącymi działania dotyczące redukcji popytu, działające na szczeblu krajowym i wybrane organizacje o zasięgu lokalnym. Badania zostały zrealizowane w ramach projektu European Center for Social Welfare Policy and Research finansowanego przez United Nations International Drug Control Programme. Koordynatorami projektu byli prof. Partick Kenis, i dr Robert Sobiech. Wyniki badań zostały opublikowane w książce *Institutional Responses to Drug Demand in Central Europe. An Analysis of Institutional Developments in the Czech Republic, Hungary Poland and Slovenia*. (Kenis Patrick, Mass Flip, Sobiech Robert (Eds.), European Centre Vienna Ashgate, Alderhot, 2001

przedmiotem zainteresowania było określenie, czy i w jakim stopniu utrzymano lub wzmocniono silne strony systemu oraz czy udało się ograniczyć niekorzystne zjawiska i mechanizmy ujawnione w pierwszej diagnozie.

Cele i metoda badań

Badania przewidywały realizację następujących celów:

- dokonanie wielowymiarowej diagnozy organizacji prowadzących działania na rzecz ograniczania popytu na narkotyki w 2003 roku,
- przeprowadzenie analizy porównawczej z wynikami badań nad organizacjami prowadzących działania na rzecz ograniczania popytu na narkotyki zrealizowanymi w 1999 roku.

Diagnoza organizacji obejmowała:

- charakterystykę prowadzonej działalności (charakterystyka programów prowadzonych w obszarach: profilaktyki, informacji, leczenia i opieki, rehabilitacji, badań i dokumentacji, finansowania, koordynacji, reprezentacji interesów, udział w procesie legislacyjnym i szkolenia profesjonalistów)
- charakterystykę sytuacji finansowej i źródeł finansowania (analiza obecnych przychodów organizacji w tym środków przeznaczonych na przeciwdziałanie narkomanii, charakterystyka obecnych i źródeł finansowania i źródeł wykorzystywanych w przeszłości),
- charakterystykę zasobów ludzkich organizacji (kwalifikacje profesjonalne, liczba pracowników i osób współpracujących udział wolontariuszy),
- ocenę narodowej strategii przeciwdziałania narkomanii (opinie dotyczące zalet i wad polskiej polityki przeciwdziałania narkomanii, oceny skuteczności polityki i opinie dotyczące preferowanych kierunków działania),
- opinie dotyczące problemu narkomanii (opinie dotyczące obecnych i przewidywanych rozmiarów problemów, ich przyczyn i konsekwencji oraz najważniejszych źródeł wiedzy o problemie narkomanii),

- analizę powiązań pomiędzy organizacjami (relacje pomiędzy organizacjami obejmujące między innymi: wspólne działania, pozyskiwanie i przekazywanie funduszy, ekspertyz, klientów, opinie dotyczące najbardziej znaczących organizacji).

Badanie objęło wszystkie organizacje prowadzące programy w zakresie redukcji popytu na narkotyki, działające na szczeblu ogólnopolskim. Przedmiotem badania były zarówno organizacje prowadzące wyłącznie działania w sferze redukcji popytu (organizacje *ekskluzywne*), jak też organizacje, dla których przeciwdziałanie narkomanii jest tylko częścią prowadzonej działalności (organizacje *inkluzywne*). W każdej z badanych organizacji przeprowadzono wywiad z jej liderem (organizacje pozarządowe), bądź osobą odpowiedzialną za realizację programów z zakresu redukcji popytu. Podstawowym narzędziem badawczym był obszerny kwestionariusz wywiadu (zawierający 114 pytań), wykorzystujący założenia i wskaźniki stosowane w pierwszych badaniach z 1999 roku.

Charakterystyka uzyskanych wyników

Charakterystyka systemu instytucjonalnego

W pierwszych badaniach prowadzonych w 1999 roku zidentyfikowano 37 organizacji zajmujących się redukcją popytu na narkotyki i prowadzących działalność na szczeblu ogólnopolskim. Po upływie 4 lat odnaleziono jedynie 32 organizacje spełniające powyższe kryteria (tab. 1). Z informacji uzyskanych od badanych liderów organizacji oraz ekspertów zajmujących się problemem narkomanii, z którymi kontaktowano się przed realizacją badań, wynikało, że w analizowanym okresie pojawiła się jedynie jedna organizacja prowadząca działalność działająca na szczeblu ogólnopolskim. Wśród 6 organizacji, które zaprzestały działalności na poziomie ogólnopolskim, 4 zaprzestały prowadzenia działalności dotyczącej redukcji popytu na narkotyki, w większości ze względu na brak źródeł finansowania. 2 organizacje skoncentrowały się na działaniach o zasięgu lokalnym. Zdecydowaną większość (5 spośród 6) organizacji, które zaprzestały działalności stanowiły organizacje pozarządowe. W niewielkim stopniu zmieniło to strukturę instytucji w porównaniu z sytuacją z 1999 roku.

Tab. 1 Organizacje działające w sferze redukcji popytu

	<i>badanie 1999</i>		<i>badanie 2003</i>	
	<i>Liczebność</i>	<i>%</i>	<i>Liczebność</i>	<i>%</i>
	<i>adm. publiczna</i>	11	29,7%	10
<i>status firmy prywatne</i>	1	2,7%	1	3,1%
<i>org. pozarządowe</i>	25	67,6%	21	65,6%

W 2003 roku polski system przeciwdziałania narkomanii opierał się w znaczącym stopniu opartym na działalności organizacji pozarządowych. Organizacje pozarządowe stanowiły ponad dwie trzecie (65,6%) wszystkich instytucji, działających na szczeblu ogólnokrajowym, które zajmowały się redukcją popytu na środki odurzające. 10 spośród 32 działających organizacji to instytucje administracji publicznej (ministerstwa, rządy centralne,

wyspecjalizowane agendy rządowe). Podobnie jak w poprzednim okresie ogólnopolską działalność w sferze redukcji popytu prowadziła 1 firma prywatna².

W 1999 jedynie co czwarta organizacja (tab. 2) prowadziła działalność wyłącznie w programach ograniczania popytu (organizacje *ekskluzywne*). Zdecydowana większość organizacji oprócz działań dotyczących redukcji popytu prowadziła także inną działalność (organizacje *inkluzywne*). Cztery lata później odnotowano zwiększenie udziału organizacji zajmujących się wyłącznie kwestiami redukcji popytu. Spowodowane było to zaprzestaniem lub zmianą profilu działalności przez 6 organizacji *inkluzywnych*. Kontynuowanie działalności przez wszystkie organizacje *ekskluzywne* wydaje się wskazywać na wzmocnienie pozycji wyspecjalizowanych organizacji, koncentrujących swoje działania wyłącznie na kwestii zapobiegania narkomanii.

Tab. 2 Organizacje ekskluzywne i organizacje inkluzywne

		badanie 1999		badanie 2003	
		Liczebność	%	Liczebność	%
typ	<i>ekskluzywne</i>	10	27,0%	10	31,3%
organizacji	<i>inkluzywne</i>	27	73,0%	22	68,8%

Organizacje i ich zasoby

Zasoby finansowe

Jednym z ważniejszych pytań badawczych było określenie zasobów organizacyjnych, umożliwiających zarówno realizację celów poszczególnych organizacji, jak i sprawną działalność całego systemu

Dane dotyczące zasobów finansowych ukazują szereg istotnych zmian sytuacji finansowej badanych organizacji³. W porównaniu z okresem sprzed 5 lat⁴ przeciętny budżet

² Kategorię „firmy prywatne” pominięto w dalszych prezentacjach

³ Należy pamiętać, że dane dotyczące wysokości budżetów otrzymano od 24 spośród 32 badanych organizacji

⁴ Pierwsze badania prowadzono wiosną 1999 roku, stąd też dane dotyczące budżetów organizacji dotyczą roku 1998.

przeznaczony na działania redukcji popytu zwiększył z 267 tys. do 319 tys. euro (tab. 3). Zwiększenie funduszy dotyczyło niemal wyłącznie instytucji rządowych. W sektorze administracji publicznej odnotowano blisko 40% wzrost nakładów. Średnia wielkość budżetów organizacji pozarządowych w zasadzie nie uległa zmianie.

Zdecydowanej poprawie uległa sytuacja organizacji ekskluzywnych. W 2003 roku dysponowały one średnio dwukrotnie wyższymi budżetami niż w okresie objętym poprzednim badaniem (wyk. 1). Inną charakterystyczną cechą omawianego okresu było znaczące zmniejszenie się różnic pomiędzy wysokością funduszy jakimi dysponowały organizacje o najdłuższym okresie działalności a organizacjami, które rozpoczęły działania w okresie 1990-94 (wyk. 2). Najmłodsze organizacje charakteryzowały się znacząco mniejszymi budżetami. W porównaniu z 1999 rokiem ich sytuacja uległa znacznemu pogorszeniu.

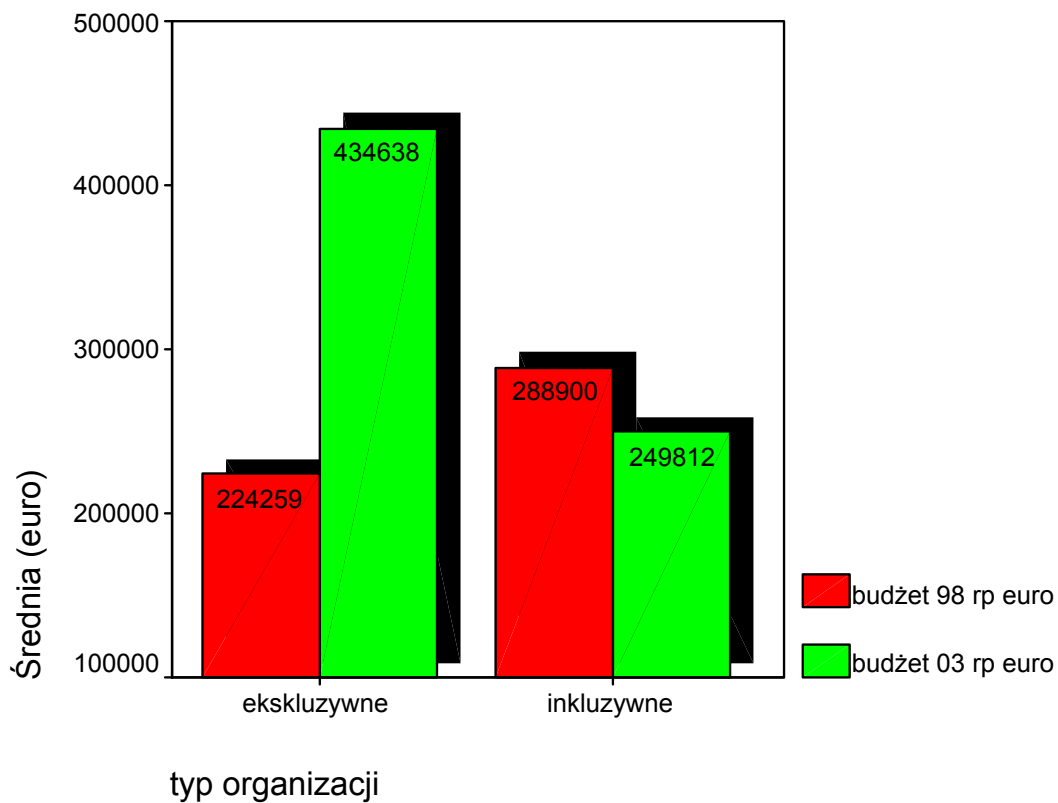
Tab. 3 Budżet przeznaczony na redukcję popytu

status		<i>budżet 98 rp euro</i>	<i>budżet 03 rp euro</i>
<i>adm. publiczna</i>	<i>Średnia</i>	384,649	557,971
	<i>N</i>	4	6
<i>org. pozarządowe</i>	<i>Średnia</i>	249,088	245,921
	<i>N</i>	22	17
<i>Ogółem</i>	<i>Średnia</i>	267,353	319,121
	<i>N</i>	27	24

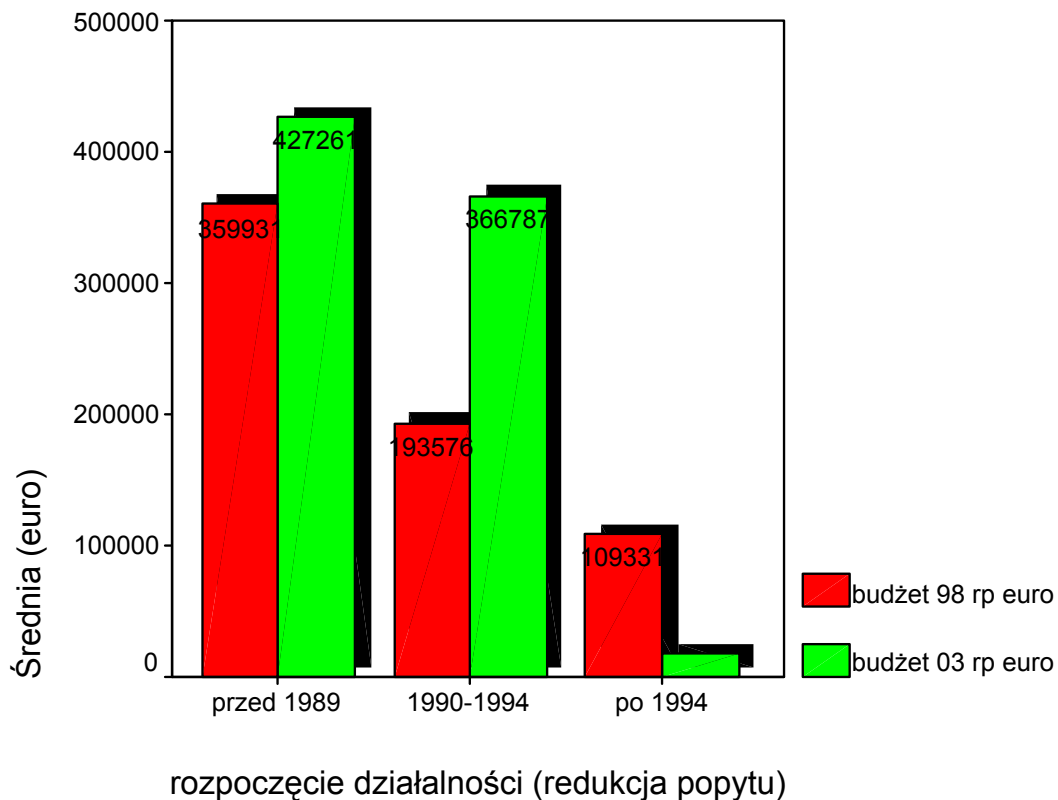
Informacje zawarte w tabeli 4 ilustrują także znaczące zróżnicowanie zasobów finansowych posiadanych przez polskie organizacje. W 2003 roku 40% badanych organizacji posiadało budżety poniżej 50 tys. euro. Z kolei 15% organizacji dysponowało budżetami powyżej 500 tys. euro, 2 spośród tych organizacji posiadało fundusze przekraczające 2 miliony euro.

Wyk.1 Budżet (redukcja popytu) a typ organizacji

Wyk.2 Budżet (redukcja popytu) a okres działania

W porównaniu z okresem poprzednich badań odnotowano znaczące zmniejszenie się udziału najmniej zasobnych organizacji. W 1999 roku blisko połowa z nich dysponowała budżetem poniżej 10 tys. euro, pięć lat później organizacje te stanowiły jedynie 8% badanych instytucji (tab. 4).

Dane dotyczące zasobów finansowych wskazują na wzmocnienie pozycji instytucji rządowych. Pod koniec lat 90-tych zdecydowana większość organizacji pozarządowych posiadała znacznie większe fundusze niż instytucje administracji publicznej. Środki przeznaczone na redukcję popytu, jakimi dysponowała większości ministerstw i urzędów centralnych, nie przekraczały zazwyczaj 10 tys. euro. Jedynie 27% instytucji rządowych dysponowało budżetem wyższym niż 100 tys. euro, podobne środki posiadało natomiast 36% organizacji pozarządowych. Obecnie nie odnotowano znaczących różnic pomiędzy wysokością budżetów, jakimi dysponowały urzędu administracji publicznej i organizacje trzeciego sektora (tab. 5).

Tab. 4 Budżet (redukcja popytu) w 1999 i w 2003 roku

<i>budżet rp 99</i>	<i>poniżej 10 tys.</i>	40,5%
	<i>10-50 tys.</i>	10,8%
	<i>50-100 tys.</i>	13,5%
	<i>powyżej 100 tys.</i>	35,1%
<i>budżet rp 03</i>	<i>do 10 tys.</i>	8,3%
	<i>10-50 tys.</i>	33,3%
	<i>50-100 tys.</i>	12,5%
	<i>powyżej 100 tys.</i>	45,8%

Tab. 5 Budżet (redukcja popytu) w 2003 a status organizacji

		<i>status</i>	
		<i>adm. publiczna</i>	<i>org. pozarządowe</i>
<i>budżet rp 03</i>	<i>do 10 tys.</i>	<i>Liczebność</i>	2
		<i>% z status</i>	11,8%
	<i>10-50 tys.</i>	<i>Liczebność</i>	2
		<i>% z status</i>	33,3%
	<i>50-100 tys.</i>	<i>Liczebność</i>	1
		<i>% z status</i>	16,7%
	<i>powyżej 100 tys.</i>	<i>Liczebność</i>	3
		<i>% z status</i>	50,0%
<i>Ogółem</i>	<i>Liczebność</i>	6	
	<i>% z status</i>	100,0%	

Polski system przeciwdziałania narkomanii w znacznym stopniu wspiera organizacje o największym doświadczeniu. W obu badaniach najbardziej zasobnymi budżetami charakteryzowały się organizacje o najdłuższym okresie działalności. W 2003 roku spośród wszystkich organizacji pozarządowych, dysponujących budżetami powyżej 100 tys. euro, 80% stanowiły organizacje, które rozpoczęły działania w sferze redukcji popytu przed 1989 rokiem (tab. 6). Najgorsza sytuacja finansowa miała miejsce w organizacjach o najkrótszym okresie działalności. Budżet żadnej z tych organizacji przekraczał 50 tys. euro.

Tab. 6 Budżet (redukcja popytu) w 2003 a rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)

		rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)			Ogółem	
		przed 1989	1990-1994	po 1994		
budżet rp 03	do 10 tys.	Liczebność		1	1	2
				11,1%	20,0%	8,3%
	10-50 tys.	Liczebność	1	3	4	8
			10,0%	33,3%	80,0%	33,3%
	50-100 tys.	Liczebność	1	2		3
			10,0%	22,2%		12,5%
	powyżej 100 tys.	Liczebność	8	3		11
			80,0%	33,3%		45,8%
Ogółem	Liczebność	10	9	5	24	
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Poprawa sytuacji finansowej dotyczyła tylko wybranych organizacji. Analiza poszczególnych organizacji wykazała, że blisko połowa⁵ z nich dysponowała w 2003 mniejszymi środkami niż miało to miejsce 5 lat wcześniej. Co trzecia organizacja posiadała 2-3krotnie większe fundusze, zaś w przypadku 5% organizacji odnotowano kilkunastokrotny wzrost zasobów. Zwiększenie wysokości budżetów miało miejsce częściej wśród organizacji pozarządowych, organizacji ekskluzywnych i organizacji, które rozpoczęły działalność pomiędzy 1990 a 1994 rokiem.

Silna pozycja organizacji pozarządowych w systemie przeciwdziałania narkomanii jest w znaczącym stopniu efektem wpierania ich działalności przez administrację publiczną. Jak ilustruje to tabela 7, w 2003, finansowanie polskich organizacji pozarządowych pochodziło

⁵ Dane porównawcze uzyskano od 19 organizacji

przede wszystkim ze środków publicznych. Ponad 60% wszystkich środków finansowych, jakimi dysponowały badane organizacje uzyskane zostało od administracji centralnej bądź administracji terenowych. 14% przychodów stanowiły darowizny od osób fizycznych bądź (w mniejszym stopniu) składki członkowskie. Blisko 9% posiadanych funduszy pochodziło z programów międzynarodowych (w tym przede wszystkim z programów Unii Europejskiej), 8% przychodów stanowiły różne formy wsparcia przez sektor prywatny.

Należy podkreślić, że w udział przychodów uzyskiwanych od administracji publicznej w przypadku organizacji działających w sferze redukcji popytu, był blisko dwukrotnie wyższy niż miało to miejsce wśród wszystkich polskich organizacji pozarządowych (tab. 8) Finansowanie organizacji pozarządowych przez administrację publiczną było też znacząco mniejsze w innych krajach Europy Środkowej.

Oparcie programów redukcji popytu na funduszach publicznych ma miejsce przede wszystkim w organizacjach o długim okresie działalności. Udział środków publicznych w budżetach organizacji, które rozpoczęły działalność przed 1994 rokiem był ponad dwukrotnie wyższy od analogicznego wskaźnika wśród organizacji o najkrótszym stażu. Warto zauważyć, że podobnie jak w poprzednim okresie, również i w 2003 roku, „najmłodsze” organizacje częściej korzystały ze środków zagranicznych i wsparcia sektora prywatnego.

Tab. 7 Źródła przychodów organizacji pozarządowych (% ogólnego budżetu dot. redukcji popytu) a okres rozpoczęcia działalności

Średnia

	rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)			
	przed 1989	1990-1994	po 1994	Ogółem
org. międzyn.03	1,8	10,0	12,5	6,6
rządy innych państw 03	1,6	,0	,0	,8
org. zagr. 03	,4	,0	7,8	1,7
adm. publiczna 03	65,6	71,4	36,1	61,9
sektor prywat.03	4,0	15,0	7,5	8,3
org.pozarządowe 03	4,0	,0	26,8	7,0
składki, dotacje 03	22,2	3,6	9,4	13,6

Tab. 8 Polskie organizacje pozarządowe. Procentowy udział poszczególnych źródeł w całości zasobów finansowych sektora pozarządowego⁶

Źródła przychodów	Procent w całości zasobów
Źródła publiczne - rządowe	13,5
Źródła publiczne - samorządowe	19,6
Źródła publiczne - zagraniczne programy pomocowe (w tym środki Unii Europejskiej np. Phare, Sapard, Access)	5,7
Wsparcie od innych krajowych organizacji pozarządowych	2
Wsparcie od innych zagranicznych organizacji pozarządowych	2,8
Darowizny od osób fizycznych (nie będące opłatami za usługi)	10,3
Darowizny od instytucji i firm prywatnych (nie będące opłatami za usługi np. umowami sponsorskimi)	6,2
Dotacja przekazana przez inny oddział / element tej samej organizacji	1,8
Składki członkowskie	8,3
Dochody z kampanii, zbiórek publicznych, akcji charytatywnych	0,9
Odsetki bankowe, zyski z kapitału żelaznego, udziały i akcje, dochody z majątku np. wynajmu lokali itp.	6,2
Opłaty za działania stanowiące realizację zadań statutowych (w tym darowizny stanowiące w opłaty za usługi)	7,2
Dochody z działalności gospodarczej nie będącej bezpośrednią działalnością statutową	10,4
Inne	4,7

W porównaniu z okresem drugiej połowy lat 90-tych zaobserwowano niewielki spadek udziału funduszy publicznych w przychodach badanych organizacji (wyk. 3, 4). Zwiększenie udziału przychodów pochodzących z innych źródeł dotyczyło w największym stopniu organizacji *inkluzywnych*. W przypadku organizacji, których działalność dotyczyła wyłącznie problemów przeciwdziałania narkomanii, nie odnotowano żadnych zmian. W organizacjach *ekskluzywnych*, zarówno w 1998 jak i w 2003 roku, 85% przychodów przeznaczonych na redukcje popytu pochodziło ze środków publicznych. Znaczący udział funduszy publiczny charakteryzował też najbardziej zasobne organizacje.

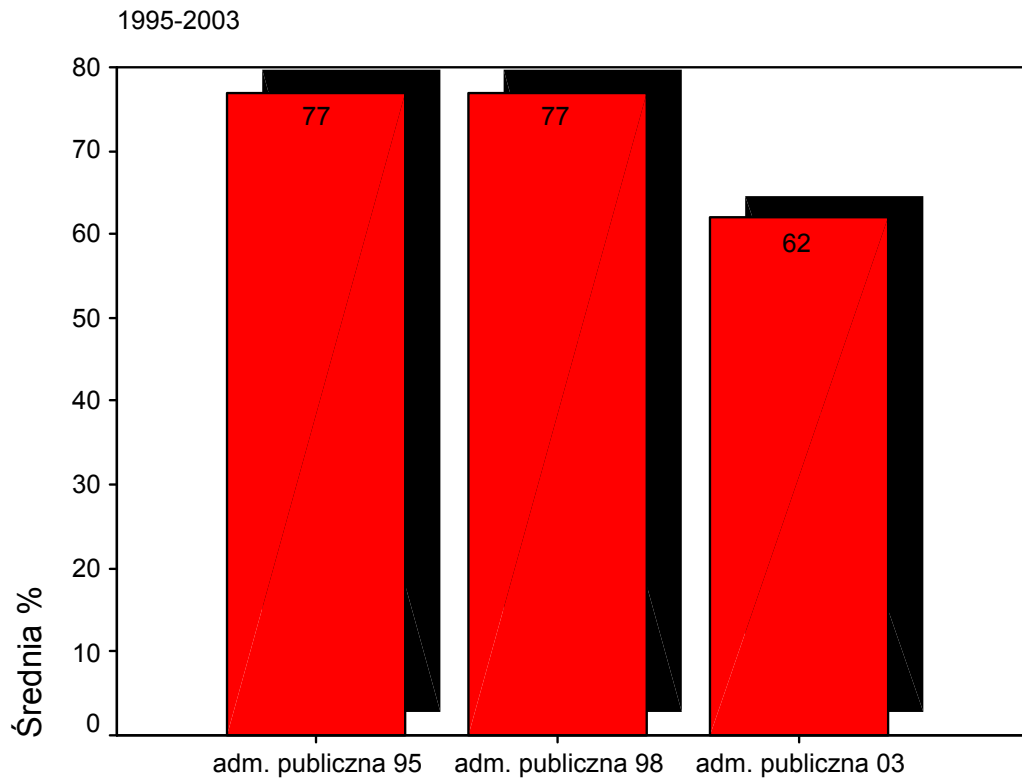
Organizacje dysponujące ograniczonymi środkami znacznie częściej wykorzystywały inne źródła finansowania swojej działalności (tab. 9). Tak np. blisko 20% środków, jakimi dysponowały organizacje *inkluzywne* w 2003 roku pochodziło z indywidualnych dotacji bądź

⁶ Źródło: "Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych - raport 2002", <http://www.badania.ngo.pl>

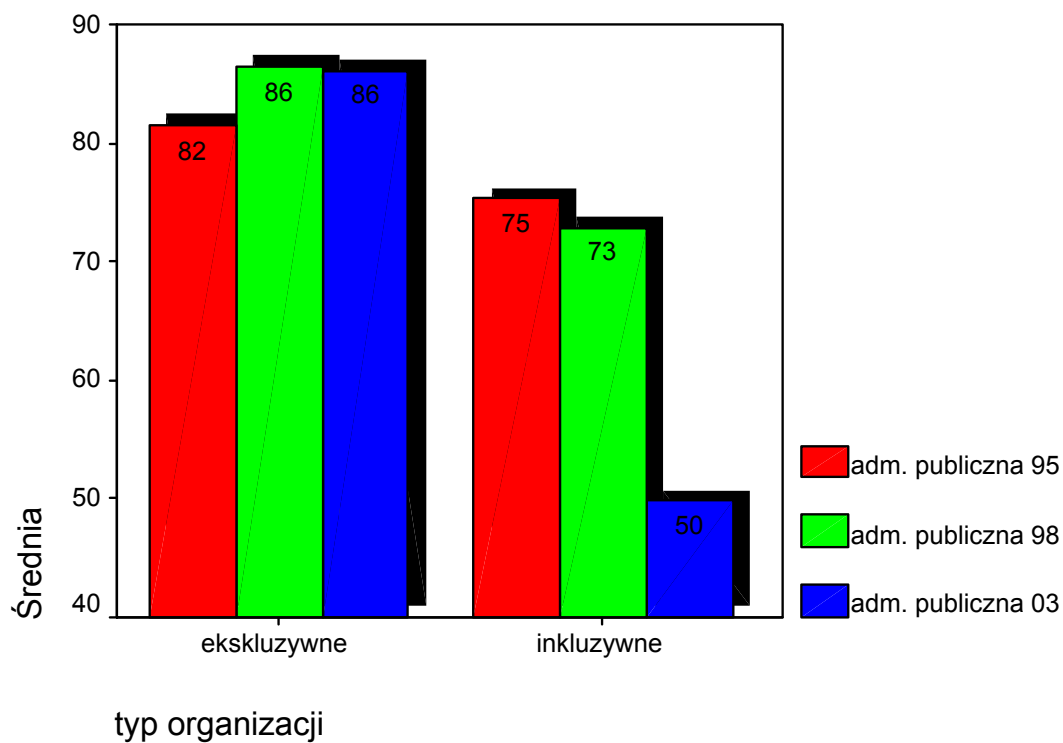
składek podczas gdy analogiczny wskaźnik dla organizacji ekskluzywnych wynosił i 2,3%. Organizacje *inkluzywne* w większym stopniu korzystały także ze wsparcia sektora prywatnego czy innych organizacji pozarządowych.

Wyk.3 Udział przychodów (adm. publiczna)

Wyk. 4 Udział przychodów (adm. publiczna)

1995-2003

**Tab. 9 Źródła przychodów organizacji pozarządowych
(% ogólnego budżetu dot. redukcji popytu) a rodzaj
organizacji**

Średnia

	typ organizacji		
	ekskluzywne	inkluzywne	Ogółem
org. międzyn.03	7,3	6,2	6,6
rządy innych państw 03	,0	1,1	,8
org. zagr. 03	,0	2,5	1,7
adm. publiczna 03	86,1	49,8	61,9
sektor prywat.03	4,4	10,3	8,3
org.pozarządowe 03	,0	10,5	7,0
składki, dotacje 03	2,3	19,2	13,6

Wysoki udział funduszy publicznych w dochodach organizacji pozarządowych, wydaje się być gwarancją stabilności finansowej. Wśród organizacji, które charakteryzowały się wzrostem przychodów w badanym okresie, fundusze pochodzące od instytucji rządowych lub samorządowych stanowiły ponad 80% budżetu przeznaczanego na redukcje popytu. W organizacjach, które deklarowały pogorszenie sytuacji finansowej średni udział funduszy publicznych wynosił 54%. W tej sytuacji, dla znacznej części organizacji, korzystanie z różnorodnych źródeł przychodu jest nie tyle efektem skutecznej realizacji obranej strategii lecz powinno być interpretowane jako wskaźnik trudnej sytuacji finansowej, zmuszającej do poszukiwania środków zapewniających minimalny poziom funkcjonowania.

Tylko w przypadku części organizacji, otrzymujących systematyczne wsparcie ze strony instytucji rządowych, można mówić o zapewnieniu stabilnych podstaw ich działalności. Należy jednak pamiętać, że uzależnienie od funduszy publicznych w dłuższej perspektywie niesie ze sobą ryzyko uzależnienia od zmiennej sytuacji finansów publicznych.

Tab. 10 Udział przychodów pochodzących od administracji publicznej a zmiana sytuacji finansowej w okresie 1998-2003

adm. publiczna 03

zwiększenie budżetu (redukcja popytu)	<i>Średni udział (%)</i>	<i>N</i>
<i>poprawa</i>	81,7	7
<i>pogorszenie</i>	54,4	8
<i>Ogółem</i>	67,1	15

Zasoby ludzkie

Badania prowadzone w 1999 roku wykazały, że w porównaniu z innymi państwami Europy Środkowej, polski system przeciwdziałania narkomanii charakteryzował się wysokimi wskaźnikami zatrudnienia. W programach redukcji popytu realizowanych przez instytucje rządowe zatrudnionych było przeciętnie 56 osób, zaś w programach prowadzonych przez organizacje pozarządowe 45 osób (tab. 11). Po upływie 4 lat odnotowano znaczący spadek liczby zatrudnionych w administracji publicznej i wzrost zatrudnienia w sektorze pozarządowym. Wzrost zatrudnienia odnotowano przede wszystkim w organizacjach

zajmujących się wyłącznie kwestiami przeciwdziałania narkomanii (organizacje *ekskluzywne*).

Charakterystyczną cechą polskich organizacji była także znaczna liczba wolontariuszy uczestniczących w działaniach redukcji popytu (średnio 91 osób) kilkakrotnie wyższa niż ma to miejsce w innych krajach. Podobnie wysoki udział wolontariuszy charakteryzował także działania realizowane w 2003 roku (tab. 12). Dotyczyło to przede wszystkim działalności najstarszych organizacji, gdzie odnotowano wzrost liczby wolontariuszy. Odmienna sytuacja miała miejsce w organizacjach, które rozpoczęły działalność po 1994 roku. Charakteryzowały się ona zdecydowanie mniejszą liczbą wolontariuszy, jak i znaczącym spadkiem w porównaniu z okresem sprzed 4 lat. Zmiany liczby wolontariuszy współpracujących z badanymi organizacjami pozostawały w bezpośrednim związku z zmianami sytuacji finansowej. Jak ilustruje to tabela 13 w organizacjach, które dysponowały większymi zasobami finansowymi w porównaniu z okresem pierwszego badania odnotowano blisko dwukrotny wzrost liczby wolontariuszy, odwrotna sytuacja miała miejsce wśród organizacji, które deklarowały pogorszenie ich sytuacji finansowej. Znaczące zmniejszenie się liczby wolontariuszy odnotowano także w organizacjach *ekskluzywnych* (zob. Aneks A)

Tab. 11 Liczba pracowników (redukcja popytu) a status organizacji

Średnia

status	<i>pracownicy red. pop. 99</i>	<i>pracownicy red. pop. 03</i>
<i>adm. publiczna</i>	56,5	22,9
<i>org. pozarządowe</i>	45,6	67,7
<i>Ogółem</i>	50,1	53,8

Tab. 12 Liczba wolontariuszy a okres rozpoczęcia działalności (redukcja popytu)

Średnia

rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)	<i>wolontariusze red. pop. 99</i>	<i>wolontariusze red. pop. 03</i>
<i>przed 1989</i>	118,7	137,1
<i>1990-1994</i>	83,5	93,1
<i>po 1994</i>	15,7	9,8
<i>Ogółem</i>	91,9	96,3

Tab. 13 Liczba wolontariuszy a zmiany sytuacji finansowej (redukcja popytu)

Średnia

zwiększenie budżetu (redukcja popytu)	<i>wolontariusze red.pop. 99</i>	<i>wolontariusze red.pop. 03</i>
<i>poprawa</i>	57,0	121,1
<i>pogorszenie</i>	195,9	95,0
<i>Ogółem</i>	136,4	107,2

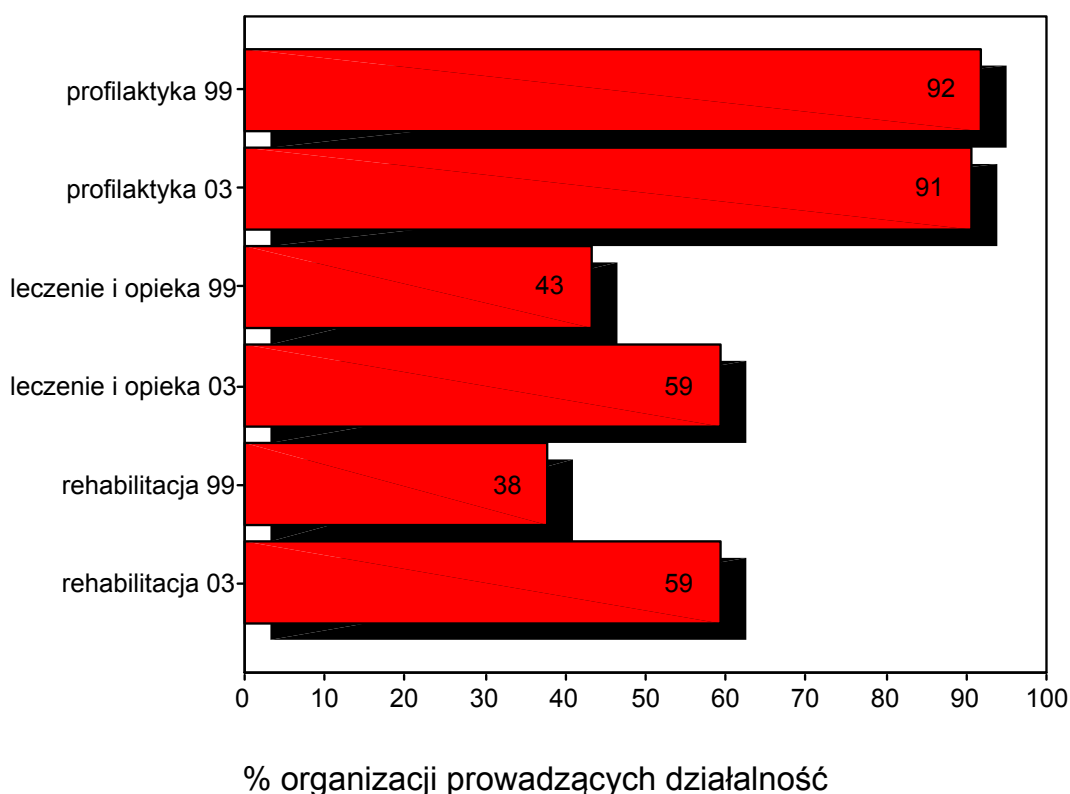
Redukcja popytu –działania prowadzone przez badane organizacje

Jedną z najbardziej istotnych części badań było dokonanie charakterystyki działań prowadzonych przez badane organizacje. Podobnie jak w poprzednim badaniu interesowano się obecnością następujących form działalności wchodzących w skład programów redukcji popytu:

1. Profilaktyka, obejmująca m.in. działania edukacyjne i informacyjne,
2. Leczenie i opieka,
3. Rehabilitacja,
4. Prowadzenie badań i analiz (w tym analizy baz danych),
5. Koordynacja prowadzonych działań,
6. Reprezentacja interesów,
7. Kształtowanie polityki, programów, udział w procesie legislacyjnym,
8. Szkolenie profesjonalistów

Podobnie jak pod koniec lat 90-tych, w 2003 roku niemal wszystkie badane organizacje prowadziły działania z zakresu szeroko rozumianej profilaktyki (wyk 5). w 2003 roku 93% organizacji prowadziło działalność edukacyjną, 94% realizowało różnorodne działania związane z przekazywaniem informacji o problemie narkomanii. Zdecydowana większość organizacji (82%) w okresie pomiędzy badaniami podjęła nowe, nie realizowane poprzednio projekty i programy z zakresu szeroko rozumianej profilaktyki.

Wyk.5 Działania w okresie 1999-2003

W porównaniu z 1999 rokiem odnotowano znaczące rozszerzenie zakresu leczenia i opieki nad osobami uzależnionymi. W 1999 roku leczeniem i opieką zajmowało się 43% badanych organizacji, 4 lata później 59% organizacji. Leczenie i opieka stanowi domenę działalności organizacji pozarządowych. Usługi w tym zakresie oferowało 76% organizacji pozarządowych i 30% instytucji rządowych. Zwraca uwagę fakt, że jedynie niewielka część organizacji prowadzących różne formy terapii specjalizuje się wyłącznie w działaniach dotyczących problemu narkomanii. Leczenie osób uzależnionych prowadziło także ponad 50% organizacji *inkluzywnych*. Organizacje *inkluzywne* okazały się być także bardziej otwarte na nowe formy działania. Blisko 80% z nich zainicjowało w analizowanym okresie nowe programy terapeutyczne, podczas gdy prowadzenie nowych programów rozpoczęło jedynie 40 organizacji *ekskluzywnych*. (zob. Aneks A). Realizacja nowych programów nie była związana ze zmianami sytuacji finansowej organizacji, nowe pomysły pojawiały się równie często, w organizacjach które doświadczyły poprawy jak i pogorszenia swojej sytuacji finansowej (zob. Aneks A).

Tab. 14 Leczenie i opieka (2003) a status organizacji

			status		Ogółem
			adm. publiczna	org. pozarządowe	
leczenie i opieka 03	tak	Liczebność	3	16	19
		% z status	30,0%	76,2%	59,4%
	nie	Liczebność	7	5	13
		% z status	70,0%	23,8%	40,6%
Ogółem		Liczebność	10	21	32
		% z status	100,0%	100,0%	100,0%

Tab. 15 Leczenie i opieka (2003) a typ organizacji

			typ organizacji		Ogółem
			ekskluzywne	inkluzywne	
leczenie i opieka 03	tak	Liczebność	7	12	19
		% z typ organizacji	70,0%	54,5%	59,4%
	nie	Liczebność	3	10	13
		% z typ organizacji	30,0%	45,5%	40,6%
Ogółem		Liczebność	10	22	32
		% z typ organizacji	100,0%	100,0%	100,0%

Podobnie jak miało to miejsce w przypadku leczenia i opieki, nastąpiło rozszerzenie zakresu programów rehabilitacyjnych. W 1999 roku prowadziło je 38% organizacji, w roku 2003 – 59%. Programy rehabilitacyjne realizowane były przede wszystkim przez organizacje pozarządowe (tab. 16). Równie często prowadziły je organizacje o krótkim i długim okresie działalności, organizacje *inkluzywne* jak *ekskluzywne*. Natomiast organizacje *inkluzywne* znacznie częściej niż organizacje specjalizujące się wyłącznie w problemach narkomanii, inicjowały nowe formy działania (tab. 17). Realizacja nowych programów zdecydowanie rzadziej miała miejsce w organizacjach o najdłuższym okresie działalności (zob. Aneks A).

Tab. 16 Rehabilitacja (2003) a status organizacji

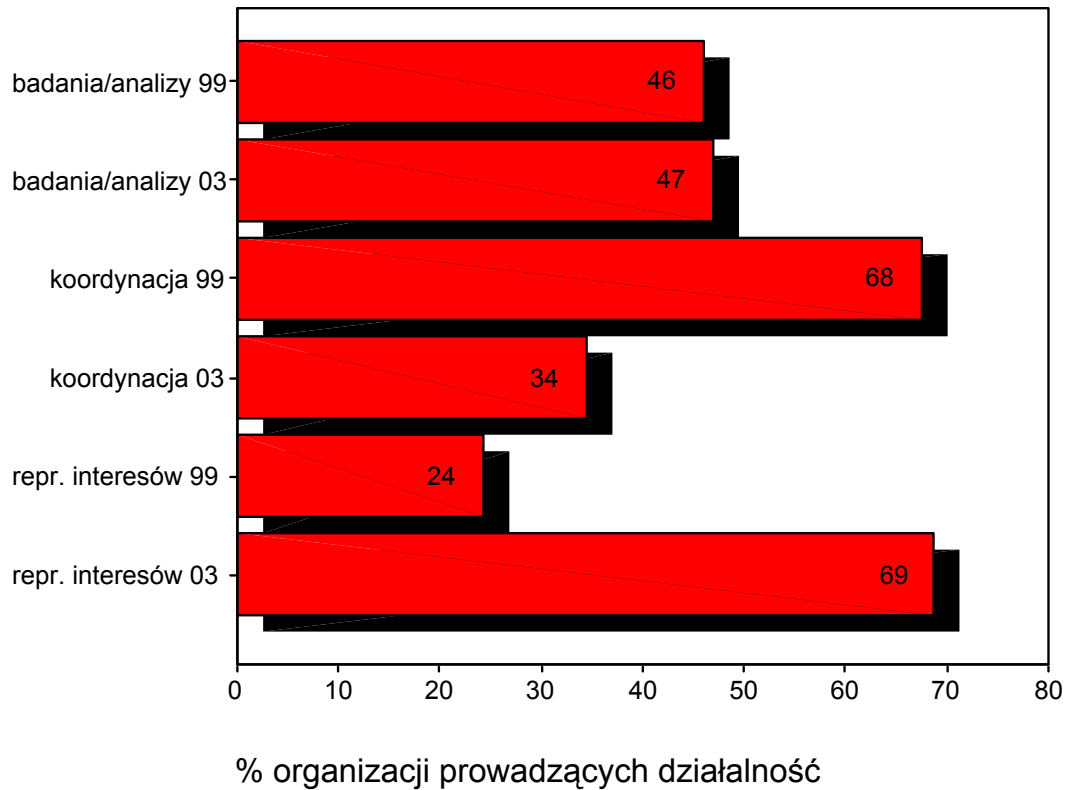
		status		Ogółem	
		adm. publiczna	org. pozarządowe		
rehabilitacja 03	tak	Liczebność	2	17	19
		% z status	20,0%	81,0%	59,4%
	nie	Liczebność	8	4	13
		% z status	80,0%	19,0%	40,6%
Ogółem		Liczebność	10	21	32
		% z status	100,0%	100,0%	100,0%

Tab. 17 Nowe programy rehabilitacji (2000-2003) a typ organizacji

		typ organizacji		Ogółem	
		ekskluzywne	inkluzywne		
nowe progr. rehab. 00/03	tak	Liczebność	2	11	13
		% z typ organizacji	33,3%	84,6%	68,4%
	nie	Liczebność	4	2	6
		% z typ organizacji	66,7%	15,4%	31,6%
Ogółem		Liczebność	6	13	19
		% z typ organizacji	100,0%	100,0%	100,0%

Przeciwdziałanie narkomanii wydaje się posiadać dobre zaplecze analityczne. W porównaniu z okresem objętym poprzednim pomiarem nie nastąpiły zmiany dotyczące prowadzenia badań i analiz dotyczących problemu narkomanii. Prowadzenie tego typu działalności deklarowała w obu okresach podobna (46-47%) część organizacji (wyk. 6). Badania i analizy stanowiły domenę instytucji rządowych. Prowadziło je 80% instytucji reprezentujących administrację publiczną (tab. 18). Znacznie częściej realizowały je organizacje ekskluzywne i „najmłodsze” organizacje.

Wyk.6 Działania w okresie 1999-2003

Tab. 18 Badania/analizy (2003) a status organizacji

			status		Ogółem
			adm. publiczna	org. pozarządowe	
badania/analizy 03	tak	Liczebność	8	6	15
		% z status	80,0%	28,6%	46,9%
	nie	Liczebność	2	15	17
		% z status	20,0%	71,4%	53,1%
Ogółem		Liczebność	10	21	32
		% z status	100,0%	100,0%	100,0%

Wyniki niniejszych badań wskazują także na stopniowe przejmowanie funkcji regulacyjnych przez instytucje administracji publicznej. W porównaniu z okresem poprzednim, dwukrotnie (z 68% do 34%) zmniejszył się odsetek organizacji deklarujących koordynowanie

działalności innych organizacji. Podobnie jak badania i analizy również i koordynacja prowadzona była przede wszystkim przez organy administracji publicznej (tab.19). Role te pełniły także częściej najstarsze i najbardziej zasobne organizacje.

Tab. 19 Koordynacja (2003) a status organizacji

			status		Ogółem
			adm. publiczna	org. pozarządowe	
koordynacja 03	tak	Liczebność	7	4	11
		% z status	70,0%	19,0%	34,4%
	nie	Liczebność	3	17	21
		% z status	30,0%	81,0%	65,6%
Ogółem		Liczebność	10	21	32
		% z status	100,0%	100,0%	100,0%

Znaczący, blisko 3-krotny wzrost odnotowano natomiast w przypadku liczby organizacji, które reprezentowały interesy osób uzależnionych i ich rodzin. Prowadzenie tej działalności zadeklarowało niemal 70% badanych organizacji, w tym przeważająca część organizacji pozarządowych i organizacji o najkrótszym okresie działalności (tab. 20).

Tab. 20 Reprezentowanie interesów (2003) a status organizacji

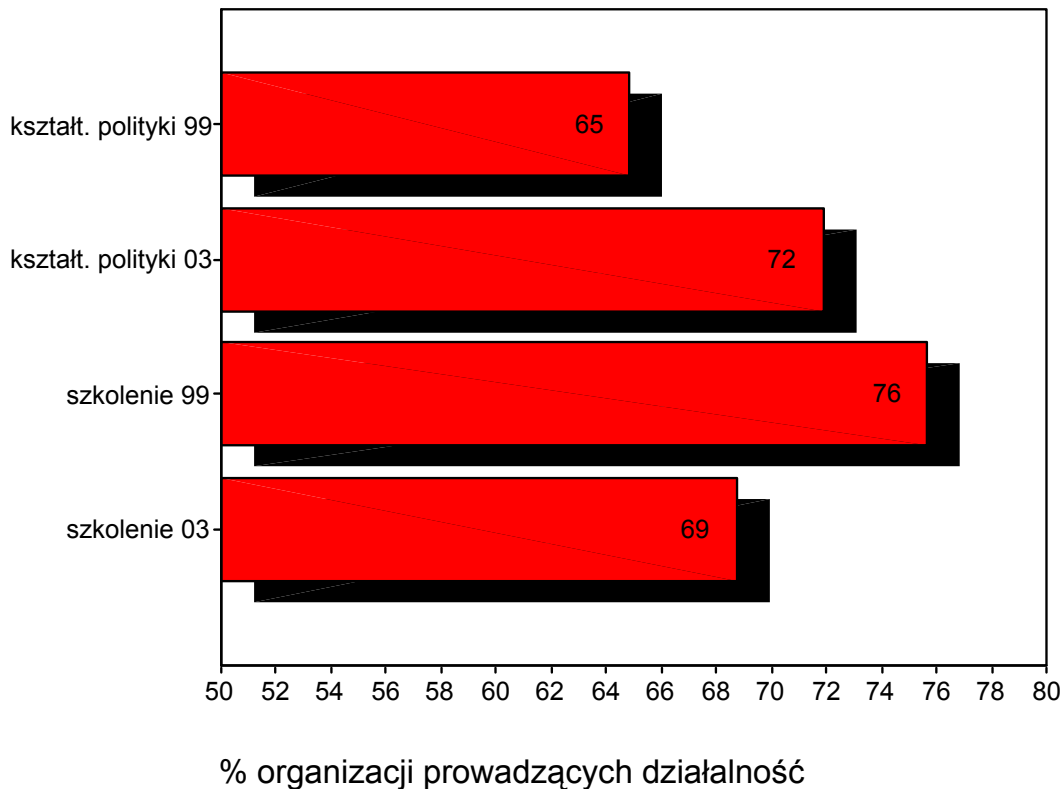
			status		Ogółem
			adm. publiczna	org. pozarządowe	
repr. interesów 03	tak	Liczebność	5	17	22
		% z status	50,0%	81,0%	68,8%
	nie	Liczebność	5	4	10
		% z status	50,0%	19,0%	31,3%
Ogółem		Liczebność	10	21	32
		% z status	100,0%	100,0%	100,0%

Niewielkie zmiany nastąpiły natomiast w przypadku zaangażowania organizacji w kształtowanie polityki wobec narkomanii oraz prowadzeniu szkoleń dla profesjonalistów z innych organizacji (wyk. 7). W 2003 roku 72% organizacji uczestniczyło w konsultowaniu lub opracowywaniu krajowych bądź lokalnych strategii i programów przeciwdziałania

narkomanii. Udział w kształtowaniu polityki wobec narkomanii deklarowały wszystkie instytucje rządowe i 62% organizacji pozarządowych (tab. 21). Przekonuje to o szerokim zakresie partycypacji społecznej. Udział w przygotowaniu programów publicznych nie był związany z wielkością, stażem czy rodzajem organizacji.

Wyk. 7 Działania w okresie 1999-2003

Tab. 21 Kształtowanie polityki (2003) a status organizacji

			status		Ogółem
			adm. publiczna	org. pozarządowe	
kształt. polityki 03	tak	Liczebność	10	13	23
		% z status	100,0%	61,9%	71,9%
	nie	Liczebność		8	9
		% z status		38,1%	28,1%
Ogółem		Liczebność	10	21	32
		% z status	100,0%	100,0%	100,0%

Większość organizacji (69%) oferowała także szkolenia dla osób z innych organizacji zajmujących się redukcją popytu. Szkolenia te prowadziły najczęściej najbardziej doświadczone organizacje (tab. 22).

Tab. 22 Szkolenie profesjonalistów (2003) a rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)

		rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)			Ogółem	
		przed 1989	1990-1994	po 1994		
szkolenie profesjonalistów 03	tak	Liczebność	12	6	4	22
			80,0%	60,0%	57,1%	68,8%
	nie	Liczebność	3	4	3	10
			20,0%	40,0%	42,9%	31,3%
Ogółem		Liczebność	15	10	7	32
			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Interesujących informacji dostarczają dane dotyczące priorytetów badanych organizacji. Szeroko rozumiana profilaktyka, obejmująca także edukację i informację uznawana jest za najbardziej istotną formę działalności przez 42% badanych organizacji. Informacje zamieszczone w tabeli 23 wskazują także na oczekiwania badanych zróżnicowania działań wykonywanych przez administrację publiczną i organizacje pozarządowe. Zdecydowana większość organizacji pozarządowych za najbardziej istotne działania uznała profilaktykę oraz leczenie i opiekę. Z kolei ponad połowa instytucji rządowych wskazywała na priorytety związane z koordynowaniem działań, kształtowaniem polityki czy prowadzeniem badań i analiz zjawiska narkomanii. Profilaktyka i opieka uznawane były za najważniejsze obszary działania przez organizacje ekskluzywne (tab. 24), a także organizacje o najkrótszym okresie działalności (zob. Aneks A). Podobne różnice wystąpiły także przy określaniu przyszłych, pożądanych kierunków działania. Powyższe opis sugeruje, że mamy do czynienia z rosnącym zróżnicowaniem funkcji pełnionych przez poszczególne organizacje. Rola administracji publicznej coraz częściej postrzegana jest w kategoriach tworzenia i oceny narodowej strategii niż bezpośredniego świadczenia usług. Świadczenie usług, szczególnie dotyczących leczenia i profilaktyki, coraz silnie postrzegane jest jako podstawowa funkcja organizacji pozarządowych. Im dłuższy okres działalności organizacji tym silniej postrzegane są znaczenie i potrzeba rozszerzania zakresu prowadzonej działalności.

Tab. 23 Najbardziej istotne działania (2003) a status organizacji

% z status

		status		Ogółem
		adm. publiczna	org. pozarządowe	
dział.b.istotne03	profilaktyka	22,2%	47,6%	41,9%
	leczenie i opieka	22,2%	28,6%	25,8%
	rehabilitacja		9,5%	6,5%
	badania/analizy	11,1%		3,2%
	koordynacja	22,2%		6,5%
	reprezentowanie interesów		4,8%	3,2%
	kształtowanie rządowej polityki	22,2%		6,5%
	szkolenie profesjonalistów		4,8%	3,2%
	inne		4,8%	3,2%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

Tab. 24 Najbardziej istotne działania (2003) a typ organizacji

% z typ organizacji

		typ organizacji		Ogółem
		ekskluzywne	inkluzywne	
dział.b.istotne03	profilaktyka	60,0%	33,3%	41,9%
	leczenie i opieka	30,0%	23,8%	25,8%
	rehabilitacja		9,5%	6,5%
	badania/analizy		4,8%	3,2%
	koordynacja	10,0%	4,8%	6,5%
	reprezentowanie interesów		4,8%	3,2%
	kształtowanie rządowej polityki		9,5%	6,5%
	szkolenie profesjonalistów		4,8%	3,2%
	inne		4,8%	3,2%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

Zdecydowana większość organizacji przywiązywała istotne znaczenie do oceny efektów prowadzonych działań. Ponad 80% organizacji, w tym wszystkie instytucje administracji publicznej, prowadziło w 2003 roku monitoring lub ewaluację (tab. 25). Podobny odsetek organizacji prowadzących ocenę własnych działań (75%) odnotowano w 1999 roku. W porównaniu z poprzednimi badaniami ewaluacja przybierała znacznie częściej postać systematycznych badań i analiz, najczęściej prowadzonych przez organizacje ekskluzywne i organizacje o najdłuższym stażu (zob. Aneks A). W większości organizacji prowadzono

wyłącznie ewaluację wewnętrzną. W okresie 4 lat, jakie upłynęły od poprzedniego badania jedynie 33% organizacji (najczęściej o najdłuższym okresie działalności) zleciło przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej (tab. 26). Pracownicy blisko 60% organizacji (w tym zdecydowana większość pracowników najstarszych organizacji) uczestniczyli także w szkoleniach z zakresu ewaluacji (tab. 27).

Tab. 25 Prowadzenie ewaluacji (2000-2003) a status organizacji

% z status

		status		Ogółem
		adm. publiczna	org. pozarządowe	
ewal.w ost. 4 latach03	tak	100,0%	71,4%	81,3%
	nie		28,6%	18,8%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

Tab. 26 Prowadzenie ewaluacji (2000-2004) a okres rozpoczęcia działalności (redukcja popytu)

% z rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)

		rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)			Ogółem
		przed 1989	1990-1994	po 1994	
ewal.w ost. 4 latach03	tak	80,0%	80,0%	85,7%	81,3%
	nie	20,0%	20,0%	14,3%	18,8%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tab. 27 Pracownicy uczestnicząc w szkoleniach dot. ewaluacji a okres rozpoczęcia działalności (redukcja popytu)

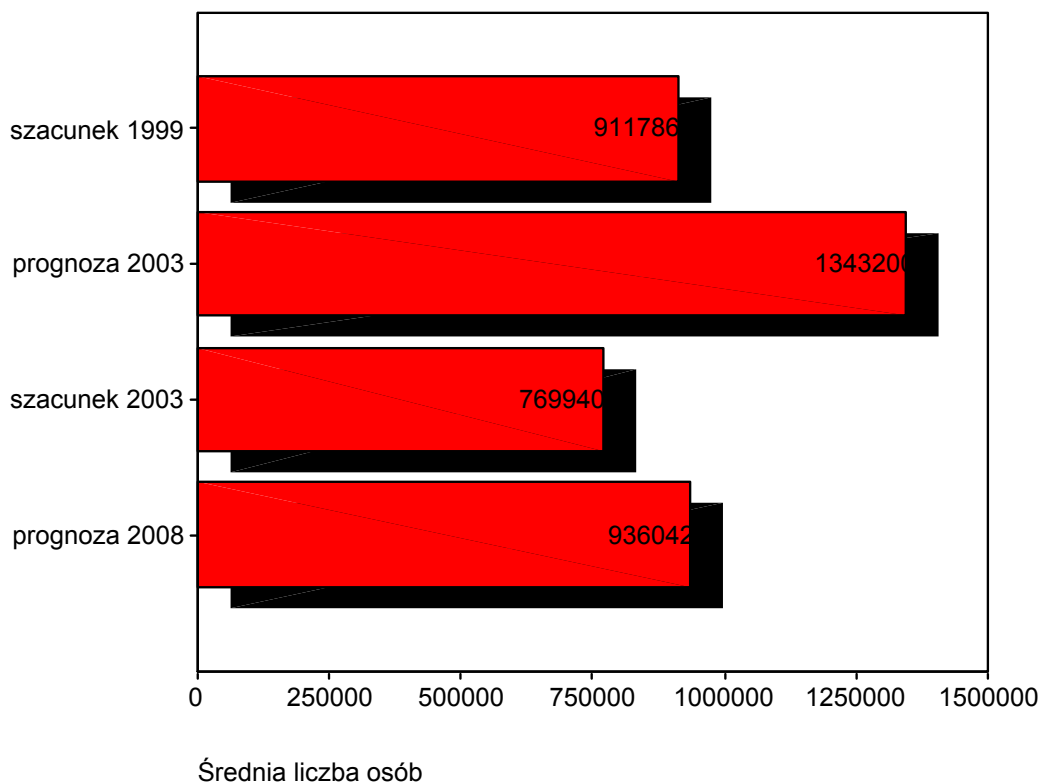
% z rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)

		rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)			Ogółem
		przed 1989	1990-1994	po 1994	
szkol. dot. ewal.03	tak	84,6%	25,0%	50,0%	59,3%
	nie	15,4%	75,0%	50,0%	40,7%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Zjawisko narkomanii w Polsce – diagnozy i interpretacje

Znaczącym zmianom uległy oczekiwania badanych liderów dotyczące rozwoju problemu narkomanii w Polsce. W 1999 roku, dokonując szacunkowych ocen rozmiarów problemów, oceniano liczbę osób używających środków odurzających w okresie ostatnich 12 miesięcy na 911 tysięcy. Formułowane w tym czasie prognozy, przewidywały zwiększenie tej kategorii do 1 300 tysięcy osób w ciągu najbliższych 4 lat. W porównaniu z poprzednimi badaniami znacząco zmniejszyły się szacunki liczby osób używających narkotyków, jak przewidywana dynamika zjawiska (wyk. 8).

Wyk.8 Osoby używające środków odurzających

Istotne zmiany dotyczyły także postaw wobec problemu narkomanii⁷. W porównaniu z innymi krajami liderzy polskich organizacji wyróżniali się, pod koniec lat 90-tych, silną aprobatą dla restrykcyjnych poglądów dotyczących samego zjawiska jak i kierunków przeciwdziałania (tab. 28). W 1999 roku zwolennicy poglądów permissywnych stanowili jedynie 16% badanych. Postawy restrykcyjne zdecydowanie przeważały wśród liderów organizacji pozarządowych i pracowników najstarszych organizacji.

Po upływie 4 lat mamy do czynienia z trwałą dominacją poglądów restrykcyjnych (tab. 29). Poglądy permissywne reprezentowało jedynie 4% badanych liderów, poglądy umiarkowane (będące połączeniem obu opcji) 35% badanych. Poglądy restrykcyjne charakteryzowały największą grupę badanych (61%). Przeważali w niej liderzy organizacji pozarządowych, ale także liderzy najmłodszych organizacji oraz organizacji deklarujących pogorszenie sytuacji finansowej (zob. Aneks A).

Tab. 28 Postawy wobec narkomanii (1999) a status organizacji

% z status

		status		Ogółem
		adm. publiczna	org. pozarządowe	
postawy wobec narkomanii 99	permissywne	18,2%	16,0%	16,2%
	umiarkowane	63,6%	24,0%	37,8%
	restrykcyjne	18,2%	60,0%	45,9%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

Tab. 29 Postawy wobec narkomanii (2003) a status organizacji

% z status

		status		Ogółem
		adm. publiczna	org. pozarządowe	
postawy wobec narkomanii 03	permissywne	10,0%		3,6%
	umiarkowane	40,0%	29,4%	35,7%
	restrykcyjne	50,0%	70,6%	60,7%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

⁷ Do analizy postaw zastosowano skalę permissywności – restrykcyjności opracowaną i przetestowaną przez ekspertów brytyjskich

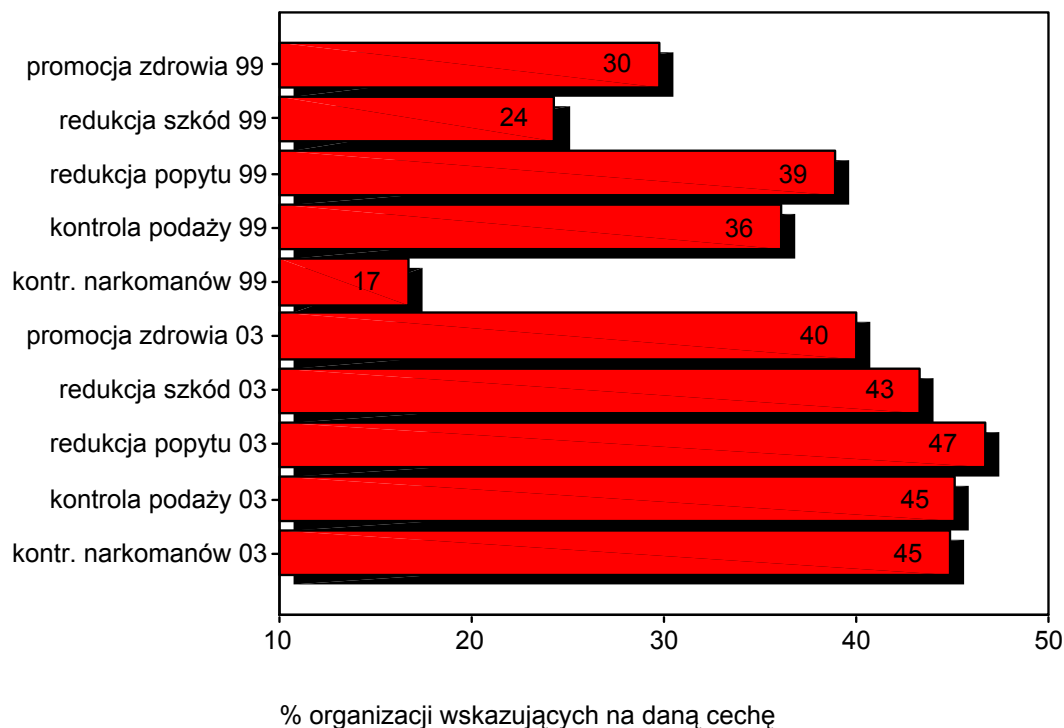
Polityka wobec narkomanii– opinie i oceny

Omawiane badania dostarczyły także informacji pozwalających na określenie specyficznych cech polskiej polityki wobec narkomanii. Analiza z końca lat 90-tych wskazywała, że w porównaniu z innymi krajami, polityka wobec narkomanii przedstawiała się jako mało wyrazista, pozbawiona specyficznych priorytetów. Wynikało to w znacznej części z niskiego stopnia poinformowania liderów polskich organizacji, spośród których około 30% nie potrafiło wyróżnić specyficznych cech narodowej polityki. Podobny brak orientacji odnotowano także w 2003 roku.

Ocena polskiej polityki wobec narkomanii, dokonana przez respondentów posiadających skryształizowane opinie wykazała, że nie jest ona utożsamiana z żadną ze specyficznych cech charakteryzujących narodowe strategie w innych krajach. Jak ilustruje to wykres 9 również często określano ją jako nastawioną na promocję zdrowia, redukcję szkód, redukcję popytu, kontrolę podaży czy prawną kontrolę osób używających środki odurzające. Ocena polityki wobec narkomanii w niewielkim stopniu zależała od przynależności do sektora rządowego lub pozarządowego, rodzaju organizacji czy okresu działalności. Nieznaczne różnice odnotowano jedynie w przypadku kontroli podaży i prawnej kontroli osób używających środki odurzające. Na powyższe cechy wskazywali częściej przedstawiciele instytucji rządowych i najmłodszych organizacji (zob. Aneks A).

Wyk.9 Cechy polityki wobec narkomanii

opinie 1999-2003

Nieco więcej informacji o specyfice narodowej polityki dostarczają informacje dotyczące mocnych i słabych stron polskiego systemu przeciwdziałania narkomanii. (tab. 30) Najczęściej wskazywano na powszechną znajomość problemu i świadomość wynikających z niego zagrożeń oraz na spójność i skuteczność prowadzonej polityki. Inną zaletą polskiej polityki były programy profilaktyczne, stanowiące skuteczną zaporę przed gwałtownym rozwojem problemu.

Za najpoważniejszą słabość (tab. 31) uznawano natomiast brak niedostateczne finansowanie prowadzonych działań oraz brak spójnej, skoordynowanej i klarownej strategii przeciwdziałania narkomanii.

Tab. 30 Mocne strony polskiej polityki wobec narkomanii (najważniejsza cecha) a status organizacji

% z status

		status		Ogółem
		adm. publiczna	org. pozarządowe	
zalety polit.nark.1_03	<i>powszechna świadomość problemu</i>	10,0%	20,0%	19,4%
	<i>współpraca organizacji</i>		10,0%	6,5%
	<i>wykształceni pracownicy</i>		15,0%	9,7%
	<i>programy profilaktyczne</i>	10,0%	20,0%	16,1%
	<i>programy terapeutyczne</i>		5,0%	3,2%
	<i>programy redukcji szkód</i>	20,0%	10,0%	12,9%
	<i>spójna polityka</i>	30,0%	15,0%	19,4%
	<i>działania ograniczające podaż</i>	10,0%		3,2%
	<i>inne</i>	20,0%	5,0%	9,7%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

Tab. 31 Słabe strony polskiej polityki (najważniejsza cecha) a status organizacji

% z status

		status		Ogółem
		adm. publiczna	org. pozarządowe	
wady polit. nark.1_03	<i>niska świadomość problemu</i>	20,0%		6,5%
	<i>polityka represji</i>		15,0%	9,7%
	<i>brak spójnej polityki</i>	20,0%	25,0%	22,6%
	<i>brak koordynacji działań</i>		20,0%	12,9%
	<i>brak funduszy</i>	40,0%	20,0%	29,0%
	<i>inne</i>	20,0%	20,0%	19,4%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

Badania dostarczyły także informacji o relacjach zachodzących pomiędzy badanymi organizacjami (tabele 32, 33). Najczęstsze formy kontaktów polegały na nieformalnej komunikacji. Jedna organizacja utrzymywała nieformalne kontakty przeciętnie z 8 innymi organizacjami. Znacznie rzadziej spotykane relacje polegały na przekazywaniu pomocy doradczej, wspieraniu innych organizacji i konsultacji przed podjęciem ważnych decyzji

(współpraca strategiczna). Instytucje rządowe oraz organizacje ekskluzywne pełniły tu nieco bardziej aktywną rolę, częściej udzielając wsparcia, pomocy eksperckiej czy konsultując swoje decyzje.

Centralną instytucją polskiego systemu jest Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii. Jako instytucję najbardziej znaczącą, której interesy cele czy opinie są w największym stopniu brane pod uwagę przy podejmowaniu decyzji, wskazało Biuro 20 z 31 badanych organizacji. Spośród 7 organizacji wymienianych jako najbardziej znaczące przeważały instytucje rządowe, organizacje *inkluzywne*, oraz organizacje które poprawiły swoją sytuację materialną w porównaniu z okresem pierwszego badania.

Tab. 32 Relacje pomiędzy organizacjami a status organizacji

Średnia

	<i>adm. publiczna</i>	<i>org. pozarządowe</i>	<i>Ogółem</i>
<i>otr. zasobów</i>	,6	1,5	1,2
<i>przekaz. zasobów</i>	2,1	,4	,9
<i>otr. pomocy dorad.</i>	3,5	3,5	3,4
<i>świadcz. pomocy dorad.</i>	5,5	3,0	3,7
<i>otr. wsparcia</i>	2,9	3,3	3,1
<i>dostarczanie wsparcia</i>	5,0	2,6	3,3
<i>nieform. komunikacja</i>	7,5	8,6	8,1
<i>strat. współpraca</i>	5,0	3,6	4,0

Tab. 33 Relacje pomiędzy organizacjami a typ organizacji

Średnia

	<i>typ organizacji</i>		
	<i>ekskluzywne</i>	<i>inkluzywne</i>	<i>Ogółem</i>
<i>otr. zasobów</i>	1,2	1,2	1,2
<i>przekaz. zasobów</i>	2,5	,2	,9
<i>otr. pomocy dorad.</i>	4,2	3,0	3,4
<i>świadcz. pomocy dorad.</i>	4,2	3,4	3,7
<i>otr. wsparcia</i>	4,5	2,4	3,1
<i>dostarczanie wsparcia</i>	5,1	2,5	3,3
<i>nieform. komunikacja</i>	8,1	8,0	8,1
<i>strat. współpraca</i>	4,0	4,0	4,0

ANEKS A

ZASOBY

Tab. A Badane organizacje a okres rozpoczęcia działalności

rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)	badanie 1999		badanie 2003	
	Liczebność	%	Liczebność	%
	<i>przed 1989</i>	20	54,1%	15
<i>1990-1994</i>	11	29,7%	10	31,3%
<i>po 1994</i>	6	16,2%	7	21,9%

Tab. B Budżet 2003 do budżetu 1999 (redukcja popytu) a status organizacji

budżet rp 03/budżet rp 99

status	Średnia	N
<i>adm. publiczna</i>	1,593	3
<i>firmy prywatne</i>	,652	1
<i>org. pozarządowe</i>	2,849	15
<i>Ogółem</i>	2,535	19

Tab. C Budżet 2003 do budżetu 1999 (redukcja popytu) a typ organizacji

budżet rp 03/budżet rp 99

typ	Średnia	N
<i>ekskluzywne</i>	3,339	8
<i>inkluzywne</i>	1,950	11
<i>Ogółem</i>	2,535	19

Tabela D Budżet 2003 do budżetu 1999 (redukcja popytu) a rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)

budżet rp 03/budżet rp 99

rozpoczęcie działalności	Średnia	N
<i>przed 1989</i>	2,856	7
<i>1990-1994</i>	3,137	8
<i>po 1994</i>	,769	4
<i>Ogółem</i>	2,535	19

Tab. E Budżet (euro) w 2003 a typ organizacji (redukcja popytu)

		typ organizacji		Ogółem	
		ekskluzywne	inkluzywne		
budżet rp 03	do 10 tys.	Liczebność	2	2	
		% z typ organizacji	13,3%	8,3%	
	10-50 tys.	Liczebność	4	4	8
		% z typ organizacji	44,4%	26,7%	33,3%
	50-100 tys.	Liczebność		3	3
		% z typ organizacji		20,0%	12,5%
	powyżej 100 tys.	Liczebność	5	6	11
		% z typ organizacji	55,6%	40,0%	45,8%
Ogółem	Liczebność	9	15	24	
	% z typ organizacji	100,0%	100,0%	100,0%	

Tab F Część budżetu przeznaczona na na redukcję popytu w 2003 r a okres rozpoczęcia działalności (redukcja popytu)

część budżetu na red pop. 03

rozpoczęcie działalności	Średnia	N
przed 1989	59,4	10
1990-1994	73,3	9
po 1994	51,3	4
Ogółem	63,4	23

Tab. G Część budżetu przeznaczona na redukcję popytu w 2003 roku a status organizacji

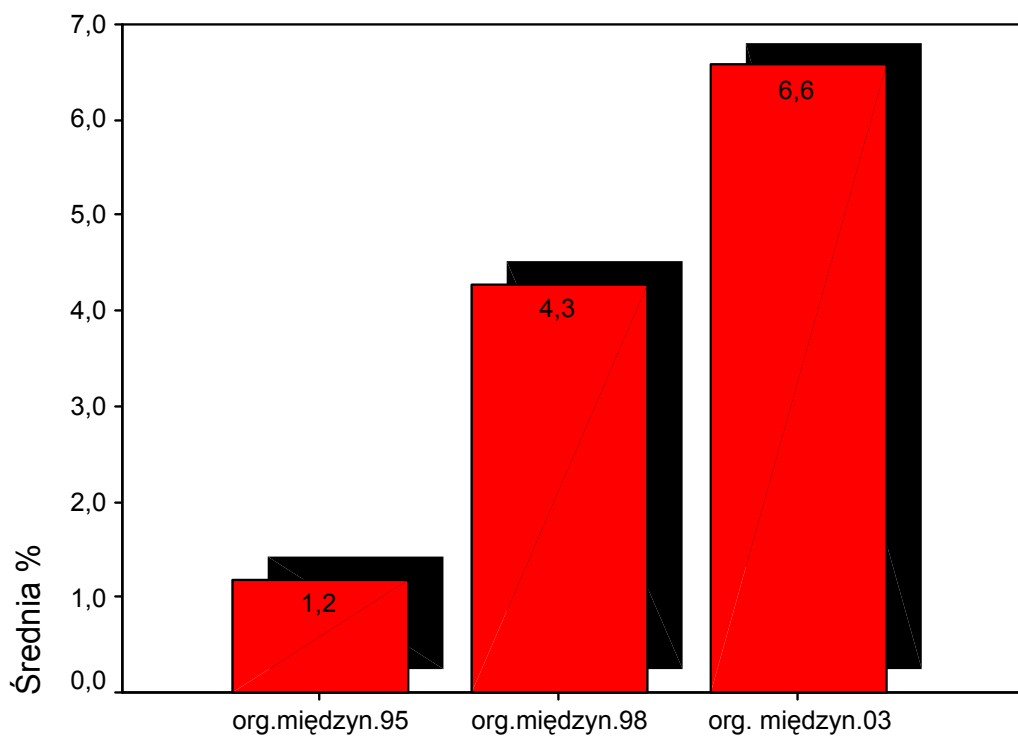
część budżetu na red pop. 03

status	Średnia	N
adm. publiczna	22,8	5
org. pozarządowe	73,2	17
Ogółem	63,4	23

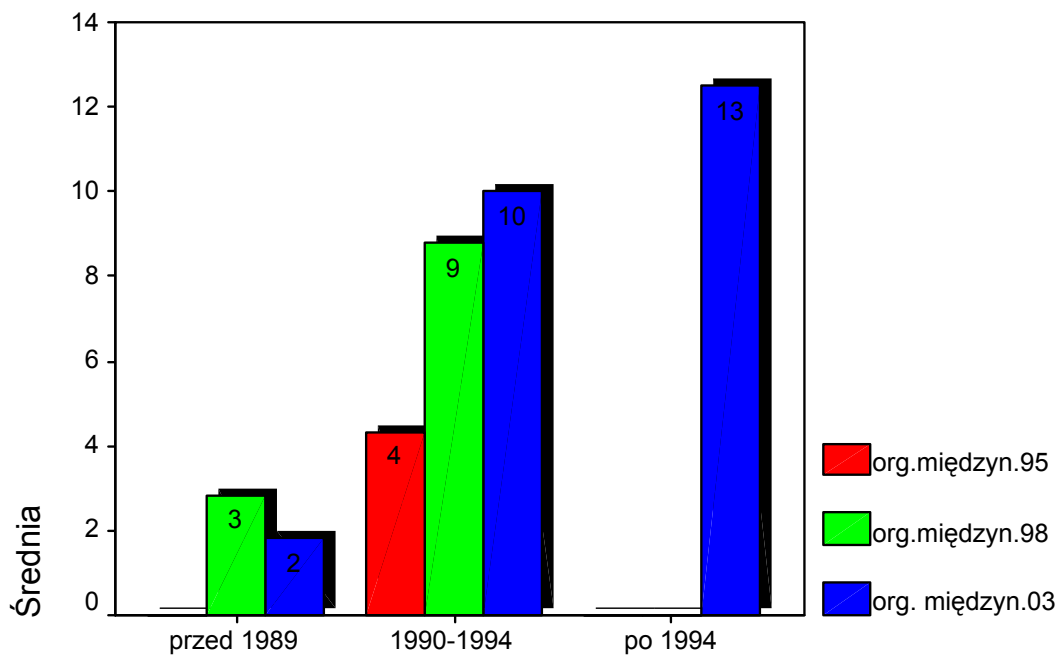
Wyk.A Udział przychodów (org. międzynarodowe)

1995-2003

Wyk. B Udział przychodów (org. międzynarodowe)

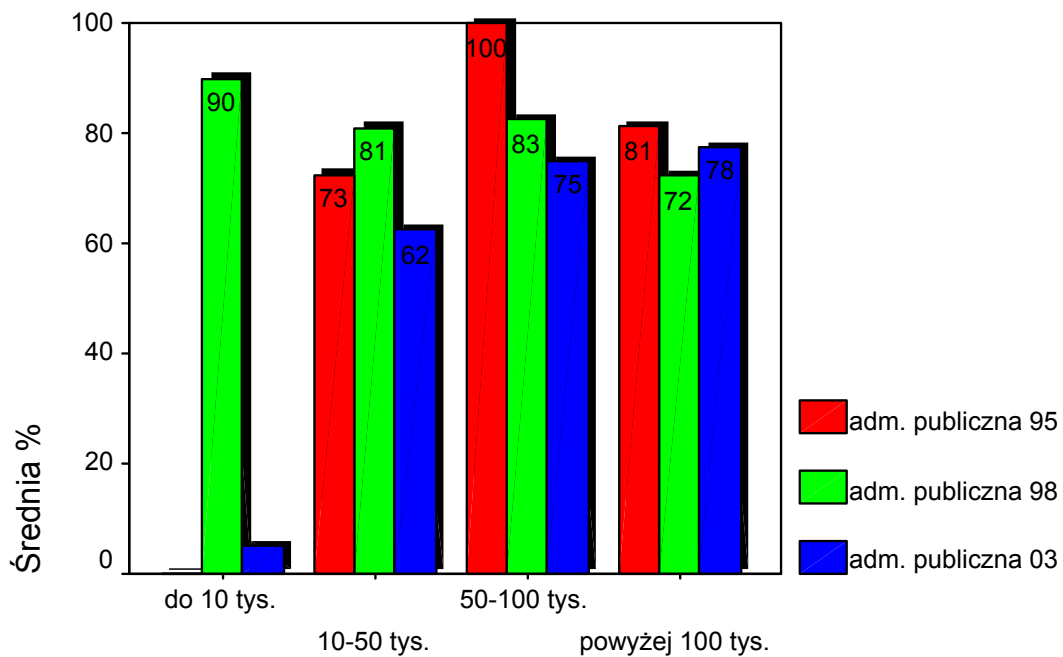
1995-2003

rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)

Wyk.C Udział przychodów (adm. publiczna)

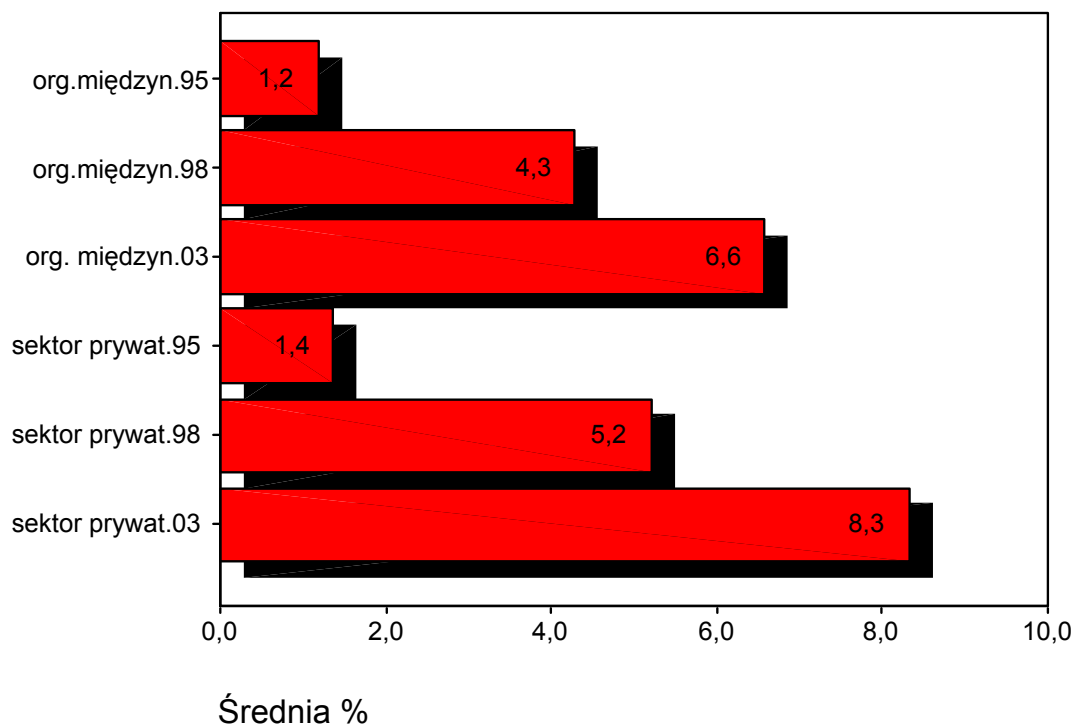
1995-2003

budżet dot. redukcji popytu w 2003 r (euro)

Wyk. D Udział przychodów w okresie 1995-2003

(org. międzynarodowe, sektor prywatny)

Tab. H Liczba pracowników (red. popytu) a rodzaj organizacji

Średnia

typ organizacji	<i>pracownicy red. pop. 99</i>	<i>pracownicy red. pop. 03</i>
<i>ekskluzywne</i>	30,4	40,2
<i>inkluzywne</i>	58,1	60,6
<i>Ogółem</i>	50,1	53,8

Tab. I Liczba pracowników (redukcja popytu) a okres rozpoczęcia działalności (redukcja popytu)

Średnia

rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)	<i>pracownicy red. pop. 99</i>	<i>pracownicy red. pop. 03</i>
<i>przed 1989</i>	48,4	65,0
<i>1990-1994</i>	19,1	59,7
<i>po 1994</i>	111,4	24,6
<i>Ogółem</i>	50,1	53,8

Tab. J Liczba wolontariuszy a rodzaj organizacji

Średnia

typ organizacji	<i>wolontariusze red. pop. 99</i>	<i>wolontariusze red. pop. 03</i>
<i>ekskluzywne</i>	117,5	29,0
<i>inkluzywne</i>	82,3	132,5
<i>Ogółem</i>	91,9	96,3

DZIAŁANIA

Tab. A1 Leczenie i opieka (2003) a wysokość budżetu (redukcja popytu)

		budżet rp 03				Ogółem	
		do 10 tys.	10-50 tys.	50-100 tys.	powyżej 100 tys.		
leczenie i opieka 03	tak	Liczebność	1	4	2	9	16
		% z budżet rp 03	50,0%	50,0%	66,7%	81,8%	66,7%
	nie	Liczebność	1	4	1	2	8
		% z budżet rp 03	50,0%	50,0%	33,3%	18,2%	33,3%
Ogółem	Liczebność	2	8	3	11	24	
	% z budżet rp 03	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Tab. B1 Nowe programy (leczenie i opieka) a status organizacji

		status		Ogółem	
		adm. publiczna	org. pozarządowe		
nowe progr. lecz. i op. 00/03	tak	Liczebność	1	11	12
		% z status	33,3%	73,3%	66,7%
	nie	Liczebność	2	4	6
		% z status	66,7%	26,7%	33,3%
Ogółem	Liczebność	3	15	18	
	% z status	100,0%	100,0%	100,0%	

Tab. C1 Nowe programy (leczenie i opieka) a typ organizacji

		typ organizacji		Ogółem	
		ekskluzywne	inkluzywne		
nowe progr. lecz. i op. 00/03	tak	Liczebność	3	9	12
		% z typ organizacji	42,9%	81,8%	66,7%
	nie	Liczebność	4	2	6
		% z typ organizacji	57,1%	18,2%	33,3%
Ogółem	Liczebność	7	11	18	
	% z typ organizacji	100,0%	100,0%	100,0%	

Tab. D1 Rehabilitacja (2003) a status organizacji

			status		Ogółem
			adm. publiczna	org. pozarządowe	
rehabilitacja 03	tak	Liczebność	2	17	19
		% z status	20,0%	81,0%	59,4%
	nie	Liczebność	8	4	13
		% z status	80,0%	19,0%	40,6%
Ogółem		Liczebność	10	21	32
		% z status	100,0%	100,0%	100,0%

Tab. E1 Nowe programu rehabilitacyjne a okres rozpoczęcia działalności (redukcja popytu)

			rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)			Ogółem
			przed 1989	1990-1994	po 1994	
nowe progr. rehab. 00/03	tak	Liczebność	6	4	3	13
		% z rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)	54,5%	100,0%	75,0%	68,4%
	nie	Liczebność	5		1	6
		% z rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)	45,5%		25,0%	31,6%
Ogółem		Liczebność	11	4	4	19
		% z rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tab. F1 Badania/analizy (2003) a typ organizacji

			typ organizacji		Ogółem
			ekskluzywne	inkluzywne	
badania/analizy 03	tak	Liczebność	7	8	15
		% z typ organizacji	70,0%	36,4%	46,9%
	nie	Liczebność	3	14	17
		% z typ organizacji	30,0%	63,6%	53,1%
Ogółem		Liczebność	10	22	32
		% z typ organizacji	100,0%	100,0%	100,0%

Tab. G1 Badania/analizy (2003) a okres rozpoczęcia działalności (redukcja popytu)

		rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)			Ogółem	
		przed 1989	1990-1994	po 1994		
badania/analizy 03	tak	Liczebność	6	4	5	15
		% z rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)	40,0%	40,0%	71,4%	46,9%
	nie	Liczebność	9	6	2	17
		% z rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)	60,0%	60,0%	28,6%	53,1%
Ogółem	Liczebność	15	10	7	32	
	% z rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Tab. H1 Koordynacja (2003) a zwiększenie budżetu (redukcja popytu)

		zwiększenie budżetu (redukcja popytu)		Ogółem	
		poprawa	pogorszenie		
koordynacja 03	tak	Liczebność	4	2	6
		% z zwiększenie budżetu (redukcja popytu)	44,4%	20,0%	31,6%
	nie	Liczebność	5	8	13
		% z zwiększenie budżetu (redukcja popytu)	55,6%	80,0%	68,4%
Ogółem	Liczebność	9	10	19	
	% z zwiększenie budżetu (redukcja popytu)	100,0%	100,0%	100,0%	

Tab. I1 Najbardziej istotne działania (2003) a okres rozpoczęcia działalności (redukcja popytu)

% z rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)

		rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)			Ogółem
		przed 1989	1990-1994	po 1994	
dział.b.istotne03	profilaktyka	28,6%	40,0%	71,4%	41,9%
	leczenie i opieka	35,7%	20,0%	14,3%	25,8%
	rehabilitacja	7,1%	10,0%		6,5%
	badania/analizy	7,1%			3,2%
	koordynacja		10,0%	14,3%	6,5%
	reprezentowanie interesów	7,1%			3,2%
	kształtowanie rządowej polityki	7,1%	10,0%		6,5%
	szkolenie profesjonalistów	7,1%			3,2%
	inne		10,0%		3,2%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tab. J1 Przewidywane rozszerzenie działań a status organizacji

% z status

		status		Ogółem
		adm. publiczna	org. pozarządowe	
dział.do rozwiniecia03	profilaktyka	33,3%	47,6%	45,2%
	leczenie i opieka	22,2%	28,6%	25,8%
	rehabilitacja		14,3%	9,7%
	badania/analizy	11,1%		3,2%
	koordynacja	11,1%		3,2%
	kształtowanie polityki	11,1%		3,2%
	szkolenie profesjonalistów	11,1%		3,2%
	inne		9,5%	6,5%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

Tab. K1 Przewidywane rozszerzenie działań a typ organizacji

% z typ organizacji

		typ organizacji		Ogółem
		ekskluzywne	inkluzywne	
dział.do rozwiniecia03	profilaktyka	60,0%	38,1%	45,2%
	leczenie i opieka	30,0%	23,8%	25,8%
	rehabilitacja		14,3%	9,7%
	badania/analizy		4,8%	3,2%
	koordynacja	10,0%		3,2%
	kształtowanie polityki		4,8%	3,2%
	szkolenie profesjonalistów		4,8%	3,2%
	inne		9,5%	6,5%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

Tab. L1 Prowadzenie ewaluacji (2000-2003) a typ organizacji

% z typ organizacji

		typ organizacji		Ogółem
		ekskluzywne	inkluzywne	
ewal.w ost.	tak	80,0%	81,8%	81,3%
4 latach03	nie	20,0%	18,2%	18,8%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

Tab. M1 Formy ewaluacji a typ organizacji

% z typ organizacji

		typ organizacji		Ogółem
		ekskluzywne	inkluzywne	
formy ewaluacji 03	ogólne określenia	12,5%	16,7%	15,4%
	samoocena		27,8%	19,2%
	analiza danych statyst.		5,6%	3,8%
	badania ewaluacyjne	87,5%	50,0%	61,5%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

Tab. N1 Formy ewaluacji a rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)

% z rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)

		rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)			Ogółem
		przed 1989	1990-1994	po 1994	
formy ewaluacji 03	ogólne określenia	8,3%	12,5%	33,3%	15,4%
	samoocena	8,3%	12,5%	50,0%	19,2%
	analiza danych statyst.	8,3%			3,8%
	badania ewaluacyjne	75,0%	75,0%	16,7%	61,5%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tab. O1 Udział pracowników w szkoleniach dot. ewaluacji a status organizacji

% z status

		status		Ogółem
		adm. publiczna	org. pozarządowe	
szkol. dot. ewal.03	tak	70,0%	56,3%	59,3%
	nie	30,0%	43,8%	40,7%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

POSTAWY

Tab. A2 Postawy wobec narkomanii (2003) a okres rozpoczęcia działalności (redukcja popytu)

% z rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)

		rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)			Ogółem
		przed 1989	1990-1994	po 1994	
postawy wobec narkomanii 03	permisywne	7,1%			3,6%
	umiarkowane	28,6%	50,0%	25,0%	35,7%
	restrykcyjne	64,3%	50,0%	75,0%	60,7%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tab. B2 Postawy wobec narkomanii (2003) a zwiększenie budżetu (redukcja popytu)

% z zwiększenie budżetu (redukcja popytu)

		zwiększenie budżetu (redukcja popytu)		Ogółem
		poprawa	pogorszenie	
postawy wobec narkomanii 03	permisywne	14,3%		6,3%
	umiarkowane	42,9%	33,3%	37,5%
	restrykcyjne	42,9%	66,7%	56,3%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

Tab. C2 Kontrola podaży jako cecha narodowej polityki a status organizacji

% z status

		status		Ogółem
		adm. publiczna	org. pozarządowe	
kontrola podaży 03	zdecydowanie nie	10,0%	10,0%	9,7%
	raczej nie		20,0%	16,1%
	tak i nie		45,0%	29,0%
	raczej tak	70,0%	25,0%	38,7%
	zdecydowanie tak	20,0%		6,5%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

Tab D2. Kontrola podaży jako cecha narodowej polityki a okres rozpoczęcia działalności (redukcja popytu)

% z rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)

		rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)			Ogółem
		przed 1989	1990-1994	po 1994	
kontrola podaży 03	zdecydowanie nie	13,3%	11,1%		9,7%
	raczej nie	20,0%	22,2%		16,1%
	tak i nie	20,0%	44,4%	28,6%	29,0%
	raczej tak	40,0%	11,1%	71,4%	38,7%
	zdecydowanie tak	6,7%	11,1%		6,5%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tab E2 Kontrola narkomanów jako cecha narodowej polityki a status organizacji

% z status

		status		Ogółem
		adm. publiczna	org. pozarządowe	
kontrola narkomanów 03	zdecydowanie nie	10,0%	22,2%	17,2%
	raczej nie	10,0%	16,7%	17,2%
	tak i nie	20,0%	22,2%	20,7%
	raczej tak	20,0%	33,3%	27,6%
	zdecydowanie tak	40,0%	5,6%	17,2%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%

Tab. F2 Kontrola narkomanów jako cecha narodowej polityki a okres rozpoczęcia działalności (redukcja popytu)

% z rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)

		rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)			Ogółem
		przed 1989	1990-1994	po 1994	
kontrola narkomanów 03	zdecydowanie nie	21,4%	25,0%		17,2%
	raczej nie	28,6%	12,5%		17,2%
	tak i nie	14,3%	25,0%	28,6%	20,7%
	raczej tak	14,3%	12,5%	71,4%	27,6%
	zdecydowanie tak	21,4%	25,0%		17,2%
Ogółem		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tab. G2 Organizacje znaczące a status organizacji

% z organizacje znaczące 03

		status			Ogółem
		adm. publiczna	firmy prywatne	org. pozarządowe	
organizacje znaczące 03	7 znaczących organizacji	71,4%		28,6%	100,0%
	pozostałe organizacje	19,4%	3,2%	77,4%	100,0%
Ogółem		28,9%	2,6%	68,4%	100,0%

Tab. H2 Organizacje znaczące a typ organizacji

% z organizacje znaczące 03

		typ organizacji		Ogółem
		ekskluzywne	inkluzywne	
organizacje znaczące 03	7 znaczących organizacji	28,6%	71,4%	100,0%
	pozostałe organizacje	25,8%	74,2%	100,0%
Ogółem		26,3%	73,7%	100,0%

Tab. I2 Organizacje znaczące a okres rozpoczęcia działalności (redukcja popytu)

% z organizacje znaczące 03

		rozpoczęcie działalności (redukcja popytu)			Ogółem
		przed 1989	1990-1994	po 1994	
organizacje znaczące 03	7 znaczących organizacji	42,9%	42,9%	14,3%	100,0%
	pozostałe organizacje	54,8%	25,8%	19,4%	100,0%
Ogółem		52,6%	28,9%	18,4%	100,0%

Tab. I2 Organizacje znaczące a budżet (redukcja popytu) w 2003 r

% z organizacje znaczące 03

		budżet rp 03				Ogółem
		do 10 tys.	10-50 tys.	50-100 tys.	powyżej 100 tys.	
organizacje znaczące 03	7 znaczących organizacji		40,0%		60,0%	100,0%
	pozostałe organizacje	10,5%	31,6%	15,8%	42,1%	100,0%
Ogółem		8,3%	33,3%	12,5%	45,8%	100,0%

Tab. J2 Organizacje znaczące a zwiększenie budżetu (redukcja popytu)

% z organizacje znaczące 03

		zwiększenie budżetu (redukcja popytu)		Ogółem
		poprawa	pogorszenie	
organizacje znaczące 03	7 znaczących organizacji	75,0%	25,0%	100,0%
	pozostałe organizacje	40,0%	60,0%	100,0%
Ogółem		47,4%	52,6%	100,0%

Tab. K2 Organizacje znaczące a postawy wobec narkomanii (2003)

% z organizacje znaczące 03

		<i>postawy wobec narkomanii 03</i>			<i>Ogółem</i>
		<i>permissywne</i>	<i>umiarkowane</i>	<i>restrykcyjne</i>	
<i>organizacje</i>	<i>7 znaczących organizacji</i>	16,7%	33,3%	50,0%	100,0%
<i>znaczące 03</i>	<i>pozostałe organizacje</i>		36,4%	63,6%	100,0%
<i>Ogółem</i>		3,6%	35,7%	60,7%	100,0%